

PRESENTACIÓ

UNA ALTRA ÈPOCA DE LA TRADUCCIÓ: PENSAR LA HISTÒRIA I L'ACTUALITAT DE LA TRADUCCIÓ

Xavier Bassas (ORCID 0000-0002-0458-2795)
Universitat de Barcelona

El número de la revista *Transfer* que presentem aquí, amb articles diversos, gira entorn del “pensament de la traducció”. En el seu doble sentit, ja trillat però sempre esclaridor, de genitiu objectiu i subjectiu: d’una banda, el pensament que fa, de la traducció, objecte d’anàlisi i de reflexió; i alhora, com a genitiu subjectiu, el pensament que es genera amb la traducció. Ara bé, potser aquest doble sentit no seria, al cap i a la fi, sinó dues cares d’una mateixa moneda on llegiríem una sentència inscrita en una tipografia petita, com una nota a peu de pàgina, i d’aparença molt antiga: “*La traducció ens fa pensar*”.

En efecte, des de molt antic, d’ençà la nit del temps i l’origen sense origen del llenguatge, com a objecte d’anàlisi o generadora de reflexió, la traducció ha estat present i ens ha fet pensar. Perquè la traducció no és només un traspàs entre llengües, és un mirall que provoca i acompanya els canvis de la humanitat al llarg dels segles: dels seus avenços humans vers la igualtat i l’entesa entre uns i altres, de la tossuderia humana en la desigualtat i el conflicte d’uns contra altres, de la nostra concepció i utilització dinàmiques del llenguatge, i de les lluites hegemòniques entre cultures. “Digues-me com tradueixes i et diré qui ets”, podríem afirmar. Per això, Georges Mounin va articular la seva història de la

traducció a Occident seguint els diferents períodes del pensament occidental: de l'Antiguitat romana fins als nostres dies, passant per l'Edat mitjana, el Renaixement, el Classicisme i el Romantisme. Pensament i traducció, societat i traducció corren en paral·lel, creuant-se en algun punt, identificant-se en esdeveniments assenyalats. I és per això, alhora, que caldria preguntar-nos individualment i socialment: com traduïm avui? Quin panorama de la traducció podríem dibuixar en l'actualitat? La resposta que esbossaré aquí serà breu, parcial i situada: a Barcelona, l'any 2021, com a traductor professional i professor de traducció. La resposta que esbossaré aquí serà, doncs, un mirall de qui som ara i aquí.

Si prenem una mica de perspectiva històrica abans de descriure l'estat actual de la traducció, ens adonem que, a més de Georges Mounin, d'altres traductors i traductòlegs han proposat una historització de la traducció. V. García Yebra es concentra en la importància de les traduccions bíbliques, clàssiques i en llengües vernacles per anar segmentant la història de la traducció, insistint en la influència –especialment per a Espanya– de les traduccions àrabs. J.C. Santoyo, per la seva banda, assenjala un període de la traducció oral (que avui anomenaríem “interpretació”) que precedeix la traducció escrita, i que dona lloc a un període de reflexió fins a F. Schleiermacher i, seguidament, a un període de teorització als s. XIX i XX. Però és la periodització que va proposar G. Steiner la que més ressò ha tingut sense dubte, potser perquè aquest crític i teòric de la literatura d'origen francès, filòsof del llenguatge, va saber combinar eclècticament les dades històriques més rellevants amb una periodització clara i profunda. En el seu gran llibre omniabarcant i erudit, *After Babel* (1975), proposa una divisió de la història de la traducció que ha estat molt comentada i que ens limitarem a resumir aquí per assenyalar només el que ens in-

teressa, per prendre inèrcia històrica i proposar una descripció de l'estat actual de la traducció, el que considerem “una altra època”.

Steiner proposa, en efecte, quatre períodes en la història de la traducció¹. El primer període comença amb Ciceró i Horaci, i llur rebuig de traduir *verbum pro verbo* (“paraula per paraula”) per fer-ho, més aviat, *ad sensum*. Aquest període abraça, doncs, des del 46 a. C. fins al 1804, tancant-se amb les traduccions rítmiques, del grec a l'alemany, de Hölderlin. Es tracta d'un període on les reflexions sobre la traducció sorgeixen directament del treball mateix de traduir i, per això, tenen una “pronunciada orientació empírica”. El segon període comença amb F. Schleiermacher i el seu assaig *Sobre les diferents maneres de traduir*, de 1813. Aquesta fase té una orientació hermenèutica, fonamentada principalment en la recerca dels sentits dels textos bíblics. Aquest període inscriu la reflexió sobre la traducció en el fet de comprendre més que no pas d'explicar. La distinció entre ciències de l'esperit i ciències de la natura, proposada per W. Dilthey anys més tard, pot ser d'utilitat per entendre no l'exactitud, però sí el “rigor” de la traducció en la seva pràctica arrelada sempre a un lloc, a un temps, a un acte de traducció. F.W. Goethe, A. Schopenhauer, Paul Valéry, Ezra Pound, Benedetto Croce, Walter Benjamin i José Ortega y Gasset van escriure textos que es poden emmarcar en aquest període.

Entrem després en la corrent moderna, assenyalant el mateix Steiner. Comencen a publicar-se els primers articles sobre la traducció automàtica, a finals de la dècada de 1940. Els hereus del moviment formalista miren d'aplicar la teoria lingüística i els

¹ Steiner 1975. En absència de traducció catalana, dono aquí la referència de l'edició castellana, en la traducció d'Adolfo Castañón, *Después de Babel. Aspectos del lenguaje y la traducción*, FCE, 1981 reed. (1980), Mèxic, cap. IV, p. 272 et ss.

mètodes estadístics a la traducció. La lògica formal mira de comprendre els models de transferència lingüística, amb el llibre paradigmàtic *Word and Object* de Quine (1960). Apareixen també les primeres associacions internacionals i es multipliquen les revistes especialitzades. Steiner assenyala també que, l’any 1975, “encara ens trobem en aquesta tercera fase”, pel fet que les anàlisis lògiques, contrastives, literàries, semàntiques i comparatives se segueixen aplicant en l’època en què el mateix Steiner escriu el seu llibre. També remarca, però, que a principis de 1960 la descoberta del text de W. Benjamin titulat *La tasca del traductor* (publicat originalment el 1923 en alemany), amb la posterior influència dels filòsofs alemanys M. Heidegger i de H. G. Gadamer, va donar lloc a un nou període hermenèutic. Aquest període ja no desplega l’aproximació hermenèutica a la traducció en el marc dels textos bíblics ni en l’especificitat del “comprendre” de les ciències de l’esperit, sinó amb una orientació clarament metafísica. A remolc de la desconfiança en la traducció automàtica -molt precària i pedestre en aquella època-, es desenvolupa alhora la gramàtica generativa i transformacional, que ressuscita el debat entre universalistes i relativistes al voltant d’aquestes preguntes: és possible la traducció? ¿Hi ha categories universals a diferents nivells: cosmològics, psicològics, neurològics, físics, etc. -segons ens explica en un altre llibre el ja citat Georges Mounin- o ens quedem fermats en un solipsisme lingüístic? En aquest mateix quart període, es produeix alhora un creuament de la traducció amb d’altres disciplines (psicologia, antropologia, sociologia, etnolingüística, sociolingüística, etc.), tot i que el grau d’interdisciplinarietat no arriba als nivells d’avui que detallaré més endavant. Amb un to reposat, Steiner finalitza aquestes reflexions històriques assenyalant, amb Ronald Knox, que els més de dos mil anys de pràctiques, discussions i reflexions sobre traducció no ens han

aportat teories gaire noves i que, al cap i a la fi, la pregunta essencial en el món de la traducció segueix essent la mateixa: “què ha de prevaldre: la versió literària o la versió literal?”.

Aquesta periodització pot ser útil per emmarcar problemes i qüestions sobre la traducció. Però el problema de la historització de la traducció proposada per Steiner -i gairebé de qualsevol historització- és, com a mínim, doble. D’entrada, resulta incongruent construir una història de la traducció al marge de les seves relacions amb l’evolució de les llengües en general i en particular (la imposició de llengües dominants i el floriment i la resistència de llengües derivades, com en el cas exemplar de les llengües romàniques). És incongruent, també, no articular estretament aquesta història amb els canvis culturals de cada època (per exemple, el cristianisme com a religió universal, a diferència del judaisme, necessitava més de la traducció i aquesta ja no tenia el mateix sentit que abans; o també la invenció de la impremta, la diplomàcia internacional arran del colonialisme i, sobretot, de les guerres mundials, així com, més recentment, la democratització d’internet i els traductors, etc.); i també cal pensar sempre tota eventual història de la traducció en relació amb els moments d’expansió o de retraïment de les literatures nacionals. Esmentem només problemes evidents. I no sembla que la periodització de Steiner pugui fer front a aquestes objeccions, tal i com li retreu el mateix Antoine Berman:

No podem acontentar-nos amb les perioditzacions incertes que George Steiner ha erigit en el llibre *After Babel* sobre la història occidental de la traducció. És impossible separar aquesta història de la història de les llengües, de les cultures i de les literatures – fins i tot de la història de les religions i de les nacions. No es tracta de barrejar-ho tot, sinó de mostrar com, a cada època o a

“Transfer” XVII: 1-2 (2022), pp. IV-XX. ISSN: 1886-554

cada espai històric donat, la pràctica de la traducció s’articula amb la pràctica de la literatura, de les llengües, dels diversos intercanvis interculturals i interlingüístics. (Berman 1984: 12-13)²

És difícil, en definitiva, saber on comença i on acaba la història de la traducció perquè aquesta és, per definició, transdisciplinària. A aquestes objeccions, a més, s’hi afegeix un problema de caire més general: el fet que els límits de qualsevol periodització –com en qualsevol divisió històrica– no responen a l’exactitud de talls cronològics estrictes. De fet, com el mateix Steiner sembla suggerir –almenys de manera indirecta l’any 1975 respecte el tercer i quart períodes–, els períodes poden superposar-se parcialment: “En molts sentits, encara ens trobem en aquesta tercera fase. [...] Però des de principis dels anys setanta, l’èmfasi s’ha desplaçat progressivament”. Si tirem el fil d’aquesta remarca, podem entendre millor un segon problema, més greu, en qualsevol periodització: el contrast entre la perspectiva general d’un espai geogràfic transnacional i la singularitat de cada territori, de cada llengua. En aquesta direcció, i seguint Montserrat Bacardí, pensem en el cas del català. En la presentació del llibre *Cent anys de traducció al català (1891-1990)*, Bacardí reflexiona sobre el fet que la primera fase “d’orientació empírica” proposada per Steiner s’allargassa fins als anys 1960, amb un decalatge de més de 150 anys respecte a la historització occidental. No obstant això, assenyala Bacardí, podem trobar algunes reflexions de caire hermenèutic a principis del segle XX:

Aquesta superposició d’estadis perdura fins als anys trenta, i sofreix una nova sotragada amb la dictadura franquista, sobretot

² Traducció al català de l’autor.

“Transfer” XVII: 1-2 (2022), pp. IV-XX. ISSN: 1886-554

en les dues primeres dècades, quan la prohibició d’editar traduccions al català fou més rigorosa. No és estrany, doncs, que la tercera època, en què sobresurten els assajos de traducció automàtica, pràcticament hagi passat per alt en les nostres latituds (com, en el moment, també hi va passar en la bibliografia castellana) i que, de cop i volta, ens hàgim establert a les portes de la quarta etapa sense haver desenvolupat a bastament les dues anteriors. (Bacardí et al. 1998:11)³

Per això, l’antologia que ens proposa Bacardí compta amb textos sobre la traducció al català que no s’ocupen, si no és indirectament i implícitament, dels fonaments teòrics del procés de traduir. Tenen, doncs, una orientació empírica pròpia del primer període proposat per Steiner que, segons la seva divisió, va acabar a principis del s. XIX. Evidentment, això hauria d’obligar-nos a relativitzar i modificar profundament la periodització de Steiner i, de fet, tota altra periodització que compregui espais geogràfics plurilingües. Si la llengua d’Europa és la traducció, com va afirmar Umberto Eco amb una intenció no literal però sí molt vàlida, ¿com podríem historitzar la traducció en l’àmbit occidental sense tenir en compte totes les seves particularitats plurilingües? I evidentment, també, això ens obre pas vers una posició teòrica que ens obliga a tenir en compte el conflicte entre llengües com una part cabdal de la història (política) de la traducció. En aquest sentit, i a partir de la noció de “mercat lingüístic” elaborada per Pierre Bourdieu, hem de pensar sempre la traducció com una pràctica inscrita en els conflictes entre llengües i en la lluita de cada una d’elles per esdevenir la “llengua dominant”. El treball de Pascale Casanova en el llibre *La langue mondiale. Traduction et domination*, que ja vam

³ Vegeu la presentació de Montse Bacardí al volum.

analitzar en aquesta mateixa revista⁴, insisteix en la necessitat de prendre consciència de la jerarquia entre les llengües per pensar la història de la traducció. Perquè totes les llengües valen el mateix lingüísticament, però no totes valen el mateix socialment, afirmen Pierre Bourdieu i Pascale Casanova. Per tant, hi ha llengües que tenen més “capital”, que “valen” més, és a dir, les “llengües dominants” segons l’època. Aquesta noció de “llengua dominant” –o “llengua mundial”– i la importància del mercat lingüístic no serveix només per descriure aquest període històric que estem travessant, sinó que és un sistema d’anàlisi transhistòrica, com recorda la mateixa autora en el seu llibre⁵.

I el que ens sembla més rellevant per al nostre propòsit aquí és que aquestes “llengües dominants” gaudeixen d’una relació amb la traducció que no és equivalent a la relació de les llengües minoritàries –o, més aviat, minoritzades– amb la traducció. En efecte, la devaluació inapel·lable de qualsevol traducció –perquè, malauradament, una traducció *encara* s’acostuma a pensar com una pà·lida còpia de l’original– desapareix si la llengua d’arribada és, precisament, la llengua dominant o mundial. Aquesta seria, de fet, la seva definició: “Podem considerar que el fet que la llengua mundial sigui l’única entre totes les llengües que *dona* (i no retira) valor en traducció pot ser la seva definició i que, per un raonament circular, sigui la ‘causa’ (o la conseqüència) de la seva excepcionalitat”.⁶ Per això les publicacions en anglès compten més punts

⁴ Casanova 2015. Vegeu el pdf disponible (data d’últim accés: 13/11/2021): <https://revistes.ub.edu/index.php/transfer/article/view/30243>

⁵ Casanova escriu: “Afirmo en aquest llibre, en principi, com és palès, la transhistòricitat del model de llengües mundials”, *ibidem*: 13.

⁶ *Ibidem*: 15.

als curricula acadèmics. Vet aquí la política de l'acadèmia: plegar-se a les hegemonies.

No cal dir que la llengua dominant en l'actualitat és l'anglès, que va substituir al francès a mitjans del s. XX i, abans, a l'espanyol en el seu imperi colonial, al llatí molt abans, etc. Afer de poder, doncs, la llengua al llarg dels segles. Per lluitar-hi, per oposar-se aquí com en d'altres casos a l'hegemonia tirànica de la llengua mundial d'una època; per lluitar ara contra l'anglès, doncs, tenim com a mínim quatre estratègies molt clares:

1. Assenyalar constantment d'on prové el domini d'aquesta llengua -de l'imperialisme d'EE. UU tant bèl·lic com tecnològic- per tal de denunciar el seu origen violent. Dominació il·legítima.
2. Insistir com un corcò en què no hi ha un anglès, sinó molts tipus d'anglès que es creuen i que aquesta diversitat pluralitza -relativitza- el seu poder: existeix l'anglès de molts països no només amb accents diferents, sinó també amb lèxic i sintaxi diferents; també l'anglès insípid i utilitari de les acadèmies d'idiomes o l'anglès limitadíssim de la música “*mainstream*” (paraula anglesa, és clar); també l'anglès de les màquines i tecnològic, etc. Fem intervenir aquesta pluralitat cada cop que parlem de “l'anglès”.
3. En qualsevol situació, en tot moment, adoptar una posició “atea” -com diu Casanova- per treure el prestigi i l'aura que envolta la llengua dominant del moment. Aquesta posició atea pot desplegar-se amb tècniques diferents com, per exemple, assenyalar el contrasentit que té sovint haver de parlar en públic en anglès sobre un tema que no s'ha treballat tradicionalment en àmbit anglosaxó.
4. Qüestionar alhora la singularitat de l'hegemonia de l'anglès segons l'espai lingüístic determinat: com i quant domina l'an-

glès a Catalunya? A Espanya? a Europa? etc. És aquesta també una estratègia per no fer, de la dominació de la llengua mundial, un absolut indiferenciat. Cal distingir, doncs, hegemònies, micro-hegemònies, micro-heteronòmies i resistències vàries segons les particularitats de cada territori de llengua.

Però insistim: pensar les èpoques de la història de la traducció a través de la noció de “mercat de llengües” i de “llengua dominant” esdevé, per tot això, un imperatiu avui en dia. És característic de la nostra època de traducció. No ho podem oblidar per saber com traduïm avui, què és traduir actualment, per saber el món on vivim i qui som. Ara bé, la llengua dominant (ara l’anglès) no és l’única que exerceix de manera violenta el seu poder en l’àmbit de la traducció. I això és també rellevant per entendre la historització de la traducció i per descriure en quina època de la traducció vivim actualment.

En el seu llibre titulat *Traduction et violence*, Tiphaine Samoyault il·lumina tots els conflictes que suscita la traducció, els diferents tipus de violència que comporta. Com un eco de la dominació de l’anglès que hem analitzat, Samoyault remarca en primer lloc que estem assistint a un gir important en la relació entre tecnologia i traducció: ja som lluny de la desconfiança dels traductors automàtics del quart període de la traducció que proposava Steiner. Avui en dia, no només els diccionaris i els correctors digitalitzats, els llibres en línia i els pdf que permeten recerques immediates de mots, sinó també els traductors automàtics cada cop més avançats han transformat la pràctica de la traducció i la reflexió teòrica de la nostra època. Els grans traductors automàtics pioners actualment, el programa DeepL i el democratitzat Google Translate, aconsegueixen resultats molt vàlids que redueixen la tasca del traductor a la de revisor d’errors

sovint fàcilment identificables. Tot i que aturat per les restriccions de la pandèmia, està clar que ben aviat serà habitual veure els turistes o els forans amb un auricular a l'orella que traduirà a la llengua del seu portador, gairebé simultàniament, el que està sentint en una altra llengua. Aquesta és la fita d'empreses com Sourcenext. Cadascú, com apunta Samoyault, viurà en la seva pròpia llengua sense necessitat de viatjar en altres llengües. Per pensar aquest canvi social i lingüístic, proposo anomenar aquest fenomen amb un oxímoron: la “traducció solipsista”.

Però el problema d'aquesta pràctica de la traducció automàtica és, pel cap baix, triple: d'una banda, encara que sembli contradictori per la possibilitat que ofereix de comunicar-te amb molts parlants que no entenen la teva llengua ni cap llengua en comú, la traducció solipsista ens aïllarà en el nostre univers lingüístic, és a dir, en un monounivers cultural que reduirà tot a allò que ja sabem i entenem –cap lèxic que ens qüestioni, cap sintaxi que ens desorienti, etc. A més, aquesta pràctica de traducció automàtica simultània en viu –mitjançant auriculars o algun altre sistema de recepció i transmissió de so– deixarà de banda moltes llengües minoritàries perquè no són rentables i, per això, esdevindran encara més minoritzades. De fet, l'empresa Sourcenext parlava de setanta cinc llengües en el seu programa, un minso percentatge davant la diversitat de llengües al món. Finalment, el problema d'aquest tipus de traductors automàtics és la seva concepció de la traducció a partir de la utilitat, la comunicació feliç i, per tant, la positivitat i la transparència. Aquí rau una violència evident de la traducció automatitzada. Avui, i en cent anys mínim, sembla impensable que els traductors automàtics assumeixin la complexitat infinita, ordenada i alhora caòtica, universal i alhora particular, d'un acte de comunicació. Per això, com en qualsevol altre àmbit mecanitzat, la màquina tira pel

“Transfer” XVII: 1-2 (2022), pp. IV-XX. ISSN: 1886-554

dret, violenta els matisos, redueix la complexitat. La traducció automàtica exerceix i exercirà, per tant, la violència de la transparència davant qualsevol conflicte textual. ¿Cal fer llavors l’elogi de la negativitat i de l’opacitat del procés de traducció per salvar-ne l’especificitat, per oposar resistència a l’automatització de la traducció? Això és el que pensa, precisament, Tiphaine Samoyault en el seu llibre:

Evitant observar aquestes evolucions [de les traduccions assistides per ordinadors] sota el mode de l’amenaça o de l’angoixa, sembla important pensar d’una altra manera el conjunt de processos de comunicació; i, per això també, sembla important comprendre la traducció com una operació ambigua, complexa, capaç del millor i del pitjor. Cal recordar la potència d’apropiació i de reducció de l’alteritat que ha manifestat la traducció en la història dels encontres culturals, que són també històries de dominació. (Samoyault 2020: 10)

L’especificitat de la nostra època ens presenta la necessitat d’identificar i posar en relleu la base conflictual de la traducció. Allunyant-nos no només de la transparència de la traducció automàtica, sinó també del bonisme que ha desplegat el gir ètic de la traducció especialment de la mà d’Antoine Berman i Paul Ricoeur – com a entesa cultural, hospitalitat de la llengua i obertura a l’alteritat–, ens sembla que Samoyault encerta en la reivindicació de la potència negativa de tot procés de traducció. La nostra època de la traducció està, per tant, caracteritzada per un gir polític de la traducció que substitueix la seva orientació ètica i subratlla la seva violència constitutiva. O millor, la seva doble violència descrita per Samoyault: una “violència inherent” que transforma sempre el text original i una “violència externa” amb un rol ambivalent que consisteix, d’una banda, en la capacitat de participar en els meca-

nismes de reducció de l'altre en sistemes dominants i autoritaris – amb la col·laboració voluntària o imposada de traductor(e)s- i, d'altra banda, en la seva capacitat de resistir als sistemes opressius –amb el sacrifici, també, dels traductor(e)s (*ibidem*: 65).

Però la política de la traducció no acabaria aquí, no s'esgota posant en relleu les seves violències. Diríem, més aviat, que la política de la traducció roman també en la seva pluridisciplinarietat radical avui en dia, en el fet que el procés de traduir s'ha vist expandit i apropiat, enriquit i deformat, per moltes altres disciplines que han fet explotar el seu sentit. Des de la importància del pensament feminista i els estudis de gènere per a la revisió de traduccions i de la traductologia fins a l'art contemporani, la pedagogia o la teoria política, la traducció és cosa de tot(e)s. Perquè “comprendre es traduir”, ens diu exemplarment Jacques Rancière en un dels seus llibres més subversius sobre pedagogia i política, i l'emancipació consisteix llavors a sortir de l'explicació i de la repetició per entrar en el món de la traducció (Rancière 1987: 20-21)⁷. Per tot això, per aquesta pluridisciplinarietat constitutiva avui, la traducció i la traductologia ja no són un afer estrictament professional de traductor(e)s i d'acadèmics/acadèmiques. L'expansió de la traducció la converteix en una noció indisciplinada, deforme, potser monstruosa i, per tant, poderosa, capaç de denunciar avui en dia la suposada naturalitat en tot procés de trasllat i de criticar la també suposada transparència de tota transmissió. Efectivament, davant qualsevol moviment de traspàs entre dos pols (emissor-receptor), hi rau avui la possibilitat de llegir-lo com un procés de traducció i, per tant, d'utilitzar-ne les seves tècniques d'anàlisi, les seves eines crítiques. La traducció

⁷ En vaig fer un article aquí (data d'últim accés: 13/11/2021):

expandida és també, actualment, un afer de política de la traducció.

Acabem. Aquesta altra època de la traducció que estem vivint no es pot entendre, com dèiem en començar, sense totes les dificultats esmentades respecte als intents d’historització i, per tant, sense un qüestionament del mètode mateix de segmentar períodes, establir cronologies, seleccionar dates rellevants. És a dir, no podem estalviar-nos la denúncia d’uns mètodes generalitzants, universalitzants, neutralitzants, quan volem historitzar la traducció. Aquest qüestionament de la història també forma part de la política que el pensament de la traducció –en el seu doble sentit, objectiu i subjectiu, com dèiem– ens està imposant avui en dia. Per això no gosem anomenar aquesta nova època de la traducció com un “cinquè període” que s’afegiria als quatre anteriors esmentats per Steiner, o a d’altres divisions que hem comentat al principi d’aquest text. Ens sembla més pertinent anomenar el moment en què vivim com “una *altra* època de la traducció”, deixant oberta i indefinida l’alteritat del nostre moment respecte als períodes anteriors. Ara bé, ¿tornarem més endavant a un sentit més estricte i reduït de la traducció, com l’efecte d’un moviment pendular? No ho sabem avui.

Acabem, ara sí: als lectors i lectores, els convido a llegir els textos d’aquest número a partir de les reflexions que proposo en aquesta presentació. Hi trobaran articles i traduccions que amplien per altres vies el que miro de compartir en aquestes meves reflexions i que detallo, indicativament, a continuació.

“Transfer” XVII: 1-2 (2022), pp. IV-XX. ISSN: 1886-554

Quant als articles d'aquest número de *Transfer*, el Salvatore Bartolotta i la Simona Eva Giuseppa Parisi examinen el discurs filosòfic femení i el vincle necessari, encara per treballar a bastament, entre l'escriptura de les filòsofes i la traducció, especialment a partir de la pensadora Luce Irigaray. De nou Salvatore Bartolotta, en coautoria ara amb Martina Lopez en un altre article, obre el pensament de la traducció a la pràctica artística i al pensament crític, aprofundint en allò que he anomenat més a dalt la “traducció expandida” i la seva multidisciplinarietat radical avui en dia. Javier Arroyo, per la seva banda, reflexiona a través d'una interessant confrontació entre Hegel i Žižek a propòsit de la dialèctica amb o sense resolució, i adverteix que la dialèctica post-hegeliana ofereix una visió de la traducció propera a les tesis post-estructuralistes dels estudis de traducció. Assumpta Camps, autora d'una ressenya en aquest mateix número sobre el llibre recent de Stefano Milioto (*Sei personaggi in cerca di autore. 1921-2021*), ens proposa també un article que ens introdueix a l'ecocrítica, mirant d'obrir un camp encara molt verge sobre la relació entre consciència ecològica i traducció. Un detallat article més de caire històric és el que ens proposa M. Belén Hernández González, abordant amb precisió i profunditat la recepció de María Zambrano en les traduccions italianes. Per la seva banda, Pilar Martino ens proposa un article on la reflexió teòrica sobre els neologismes es concreta en l'anàlisi de la traducció castellana de *Crítica de la razón cínica*, de P. Sloterdijk, i es corona amb una entrevista – realitzada al juliol d'aquest any 2021– al traductor d'aquesta mateixa obra, Miguel Ángel Vega Cernuda, teòric de la traducció i inclit traductor de l'alemany. Ricardo Migueles Rodríguez ens introdueix, de manera original, a un joc de traducció, recreació i retraducció a partir del treball d'Erín Mouré, poeta canadenca que

XVIII

va traduir i recrear cinc poemes d’Alberto Caeiro, heterònim de F. Pessoa, que el mateix Migueles tradueix, al seu torn, en espanyol. Descriuint el treball de Mouré, Migueles assenyala que la mateixa Erin Mouré parla no de “*translations*” (traduccions), sinó de “*translations*”, en el sentit d’elació –elevació, exaltació de l’ànim. En un altre registre molt diferent, l’article extens i erudit de Luis Pegenaute, un dels majors especialistes en història de la traducció a l’estat espanyol, conté tres parts ben definides: primer, ens ofereix una sèrie de consideracions teòriques sobre la filosofia de la traducció i la traducció de la filosofia, desplegant per altres camins la relació entre pensament i traducció amb què obrim aquesta presentació; després, Pegenaute realitza una lectura crítica del volum *Routledge Handbook of Translation and Philosophy*, publicat l’any 2019; finalment, analitza amb gran detall la filosofia de la traducció i la traducció de filosofia a l’estat espanyol. Un article, doncs, com una font profitosa de referències històriques i actuals en l’àmbit de la traducció de la filosofia. En una altra direcció, Isabel Serra Pfennig aborda el pensament de Schopenhauer, analitzant la seva obra *El arte de insultar*, i proposa una reflexió general sobre la traducció de la filosofia i, amb especial detall, de l’obra esmentada del pessimista pensador alemany. La mateixa autora, Serra Pfennig, escriu una extensa ressenya de l’obra d’Herta Müller, *Siempre la misma nieve y siempre el mismo tío / Immer derselbe Schnee und immer derselbe Onkel*, publicada el 2019. Finalment, Pedro Luis Ladrón de Guevara ens proposa la traducció al castellà de deu poesies de Valerio Magrelli, poeta, traductor i assagista italià.

BIBLIOGRAFIA CITADA

- BACARDÍ, Montserrat, FONTCUBERTA, Joan i PARCERISAS, Francesc. (eds.) (1998). *Cent anys de traducció al català (1891-1990)*. Barcelona: ed. Eumo.
- BERMAN, Antoine. (1984). *L'épreuve de l'étranger. Culture et traduction dans l'Allemagne romantiques*. Paris: Gallimard.
- CASANOVA, Pascale (2015). *La langue mondiale. Traduction et domination*. Paris: Seuil.
- RANCIÈRE, Jacques. (1987), *Le Maître ignorant. Cinq leçons sur l'émancipation intellectuelle*. Paris: Fayard.
- SAMOYAUULT, Tiphaine. (2020). *Traduction et violence*. Paris: Seuil.
- STEINER, George (1975). *After Babel. Aspects of Language and Translation*. Nova York: Oxford University Press.

